

ויקרא כ"ה, י"ד ו-י"ז

פאסיס פוזפרנן אל פאונכא

ב"מ נ"ח ע"ב דברי המשנה ונא'... דא ניתן להשווא

פוסוק פראשון פוא פאסיסור לפונת את חבירו במחון ופשנן פוא אזפרה דאונכות דברים, בנעז לפירושן של המשנה, אונכא - דכאורה יש לתמוה מזה פקשר בין אונכות מחון - דפיין לרמות במקח וממכר - לבין אונכות דברים שפיא דבייש מישפו בדיבורו!

המשנה וברייתא ראינן כמה אופנים של אונכות דברים:

המשנה:

- א. בכמה חפ"י זה ואינן רו"ה ליקח
- ב. בעל תשובה - זכור מצטיק פראשונים
- ג. בן גרים - זכור מצטיק (אבל על זה פביאפו המשנה איסור אונכות פזר)

ברייתא:

- א. בעל תשובה - זכור מצטיק פראשונים
- ב. בן גרים - זכור מצטיק אבותיק
- ג. גר - פה שאכיל וכו' בא דלמוד תורה
- ד. פיו יסורים באים עליו וכו'
- ה. לכו אלה פלוגי שפוא מוכר תבואה
- ו. דברי ר' יהודה - דא יתלה עיניו על המקח בשעה שאין לו דמים

המב"ס פרק י"ד מכירה העכה י"ב - י"ד

המב"ס פוס"י גמ דבקש את חוות דעתו של מ' שאין לו ידע בענין אבל דא פביא דא את פדין פראשון המשנה ודא את דינן של רבי יהודה, א"ל דא יתלה עיניו... - ולכאורה בשני פאופנים פאולפ אינן מבייש את פשנן אלא מודיק אותן שולט ומבבב את זמנו, וזה ענין אחר דמארי מפאונכא בכל שאר פ"יורים, ופראמ"ס פשיאט סו זה של אונכות דברים.

את פאופן פחמישי יש לפרש בשתי דרכים -

רש"י עב ב"מ ד"ה שפרי דבר המסור דלע

רש"י פבין שפאונכא פיתפ לפלוגי שלפי דבריו פי"ה מוכר תבואה (פלשון, שיש דק תבואה) - דלעלעלע על זה שאין לו תבואה למכור.

כס"ף משנה שם העכה י"ד

פכס"ף משנה פ"יז פירוש אחר בענין תבואה - פשוים לחוק מפחמרים.

ופנה, בנעז דפדדרת אונכא מפורש ברמב"ם בספר פמ"טות שפיא דבייש - ולכאורה זה דשיטתו של דביא את פדין פראשון המשנה ואת דברי רבי יהודה שאינן ענין של בושף -

ספר פמ"טות דפראמ"ס מ"ה רנ"א

מפורש ברמב"ם פאונכא פיא דבייש (אלעא שכאן כן פביא את דין המשנה!)

ובפירושן של רש"י פירש על פתורה תרגס את מלת אונכא - ני"ז - לנ"ל דרצה את חולשתו של פזולת - או לנ"ל את תמימותו ולפ"י מנחן כס"ף (אונכות מחון), או לנ"ל את חסרונותיו כדי לפביק אותו (אונכות דברים), וזה כולל גם את פמבייש בן אדם בחסרונותיו וגם את פשוט לחוק מן אדם תמים.

גם בספר פחינעק משנה כן -

ספר פחינעק מ"ה של"ח... את עמיתו

פחינעק פדדשי, ואין בו כח לפעזר מפס' - את חולשתו של פמתבייש.

אור פחיים דויקרא כ"ה, י"ד... ע"כ, ולפוסוק י"ז

פאור פחיים פקדוש פירש את סדר פפרשיות שמקודס כתוב איסור אונכות מחון, וכי תמכרו ממכר, או קנע מיז עמיתך, ופקרקעות נתמצעו מאונכא, אבל אח"כ חזרה פתורה לדין מכירת קרקעות ועל זה כתוב, ולעא חונן איש את עמיתו ולעא כתוב, מיז עמיתך, למעט את פקרקעות - ופוסוק זה פמאידו חז"ל באונכות דברים - ופי' פאור פחיים שכלול בזה גם את פאסיסור לפונת בקרקעות ופוא בכלל אונכות דברים.

ש"ע חו"מ סי' רכ"ח סעיף ד'

פשו"ע פביא גמ את פ"יורים המשנה ונא' וגם את מה שפוס"ף פראמ"ס - אבל דא את דברי רבי יהודה, ויכול לפרש שפשו"ע (ע"פ פמשאת פראמ"ס) סובר שאין אונכות דברים בלי דיבור או פסובר שגם אם אין לו כס"ף פרי רו"ה דקנעת את פחפ"ף ופבא פעת יקנעו.

עוד איסור נצין אונקות דברים דרשו חז"ל מפסוק במלות תוכחה-

ו'יקרא י"ט, י"ז, פוכיח תוכיח...' ערכין ט"ז ע"ב, מנן לרואה... חסאו'
פוכיח את חבריו אל לו לפוכיחו ברבים (כך פירש רש"י) - מפני שפוא מבייש אותו ברבים.

רמב"ם פרק ו' דעות הלכה ח'... בוש מננן'

רמב"ם מנד שפלגנת פנים שייכת עס ביחיד וכל עכן ברבים. אלכא שפמלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק
לעולם פבא.

פתיחה לספר חפ"י חיים, לאווין י"ד בבאמ"ח, ודע דרש"י... כחו שכתבנו'

פח"ח מנד עס ברש"י שפאיסור פוא פלגנת פנים בכל אופן, אלכא שביחיד עכו שכיח שיתבייש עז כדי
פלגנת פניו - אבדל במקרה ופתבייש עס ביחיד עבר פמבייש עז עכו תשא עע"ו חסאו. (שפרי בגמ' בערכין לע
נאמר פמלבין פני חבריו ברבים אלכא, עז שפני משתנות).

ספר פמלות רמב"ם עא תעשה ע"ע

רמב"ם פגדיר עכו תשא כאיסור עבייש חבריו ופירש שלצה כוונ חז"ל ב,מלבין פני חבריו **ברבים** - עע
נפק"מ בין יחיד לבין רבים וכל שפיעז לפלגנת פנים עבר.

פגמ' ברמ" בסוטיית עכו תונן עוסקת עס בפלגנת פנים -

ב"מ נ"ח ע"ב, תני תנאו קמיה דרבי נחמן... אל חמיה (נ"ט ע"א)'

מלבין פני חבריו ברבים כנראה כלעו בעל עא תונן ופוא מציין ר"יחה - ולפי דברי חז"ל פוא בפרע אל יעבור
- אלכא שפא ברור עס זו פלכה או אגדה.

תוס' סוכה ד"י ע"ב ד"ה נח לו לאדם

תוס' כנראה למודים שפלגנת פנים פיא בפרע אל יעבור פלכה למעשה, אבדל עפי פתוס' פלגנת פנים
עיננה מפורשת בתורה (ולכאורה פיא בכלעל עכו תונן או שלתוס' אין ולא תשא עע"ו חסאו נקראת מפורש)

אבות פ"ע משנה ט"ו ופי' רבינו יונה ד"ה והמלבין, ושע"ת עזר שלשי מומר קל"ט

עס רבינו יונה פסק כן למעשה מדין אביזרייפו דר"יחה.

רמ"א י"ד סי' קנ"ז ס"א, וכע איסור... ולכא לעבור'

פמ"א פביא דין אביזרייפו בכל שעת פחמורות -

שו"ת בגן ט"ו סי' קע"ב, ואולי נרמז... חסאו'

עפי פערק ענר פסק פמ"א כתוס' וכרבינו יונה.

רמב"ם פרק ו' דעות הלכה ח'

פחוסא בעבירה שבין אדם למקום ופוכיחו ולכא חזר בו - פסק פמב"ם מותר לפכע"ו - ולכאורה עס פוא
אביזרייפו דר"יחה איך פותר כדי לפחזירו בתשובה! ופמב"ם א"ל פביא ראי"ה מכל גביאי ישראל.

רמב"ם פרק ה' חובל ומזיק אל עב'

מ,עכא יוס"ף, ופן יוס"ף, במוס"ף ומכע עמי שפ"ה חייב מלקות דורשים חז"ל עיסור לפכות יפודי, ופמב"ם
פוס"ף שפאיסור פוא, דרק נ"וין בעלד -

שו"ת אגרות משה חלק חו"מ א' סי' ע', ועיין ברמב"ם... אינן מדברי ב"ד'

ר' משה פי' עכל שפוא עז פערבר נקרא דרק נ"וין אבדל מה שפוא לעתידי לפפרישו מאיסור אינן דרק נ"וין.

ולכאורה י"ד עס באונקות דברים ועס בפלגנת פנים אין איסור כשפוא לעבות פמתאנה (ובפרע עס
נפרש שאיסור אונקופ פוא נ"וול ערעה בעלד) - אלכא שאונקות דברים פותרה ע"זורק תוכחה (שפרי עכ
תוכחה יש בה אונקות דברים) ובכל זאת כתוב, ולכא תשא עע"ו חסאו - עע"ו לפלבין פל"ו כשאין ל"ורק בכך
- ולכן פותרה פלגנת פנים דוקא אחרי שפמכחה עכו נשא פרי.

בנוסף לדיסור אונקות דברים לכך אדם, הצפירה פתורה בלאווין מיוחדים שלכא לזכור את גזר פיתום ופאלמנה-

22 **שנות כ"ב, כ' - כ"ג, ורש"י**

יש כאן דיסור אונקות גזר, לחיבת גזר, וזינו אלמנה ויתום- ורש"י פביא את דברי פכילתא שפאדיסור לעענת את פאלמנה ופיתום פוא דיסור לעענת כל אדם אלכא שדבר פכתוב בפווה-

23 **נכילתא משפטים פרשה י"ח, כ"ב אלמנה... נחמתני רבי**

בנכילתא נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא אם יתום ואלמנה דוקא או לכא- ורש"י פירש כדברי רבי ישמעאל.

24 **גזר אוריפ דרש"י שם פסוק כ"א, אלכא דקשה לי...**

פאפרי"ד פ"י שפ"י רש"י לכא נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא לפלכפ אלכא אם זריק דרשה דרבות כל אדם או שכ"כ אדם כלום מניכא שלכא דבר פכתוב אלכא בפווה.

25 **ספר פאליות דפרמב"ם מלכות רנ"ו**

פאפרי"ד ברמב"ם שפאליות פביא ביתום ואלמנה בלכ"ד

26 **נכילתא משפטים פרשה י"ח, וזר לכא תונן... כלג'ד'**

בנכילתא פאפרי"ד שכלא תונן פוא בדבור ולכא תלחטן במחון אכ"כ לכא תיכרו את ס"ו פלח"ל-

27 **ב"מ נ"ט ע"ב, תנן רבנן פאלמנה את פזר... ואחד זב בשלש'**

פאפרי"ד מנען שפלח"ל פוא כמנען- דלח"ל ע"ג, ולכא לכ"כ מנען

28 **ספר יראים סי' קפ"א**

פיראים דמד שפח"ל פביא דפצמיד אוחו ע"ד דין ולכא דלכ"כ דפנים משורת פד"ן.

2 מתני' כישם שאנאה במקו וממבר קך

אנאה בדברים לא יאמר לו בכמה הפעם זה
הוא אינו חוצה ליקח אם היה בעל תשובה
לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם
הוא בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה
אבותך שנאמר וזר לא תונה ולא תלחצנו:^א
גב' ת"ד לא תונו איש את עמיתו באונתיו^ב

א (יד) **וכי**

תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיך

עמיתך אל תונו איש את אחיו:

ב (י) **ולא תונו איש את עמיתו**

ויראת מאלהיך כי אני יהוה אלהיכם:

פסוקי דכ"ג

פסוק לנג - ולפיכך נאמר כי ויראת
מאלהיך הרי שהי ליתן עטם למה
נאמר כי יראה נקט ליה והכי קאמר
שהי כל הדברים הללו אין מוכן
ורעון מסורה להכיר אלף לנגו של
עושה הוא יודע אם לעקל אם
לעקלקל ויכול הוא למד לא פשיט
כי אם למונה הייתי סבור שיש לך
תבונה למטר לזי הייתי חפץ לנקות
מקח זה: **ועל דבר פסוקי לנג** - של
הדס נאמר כי הוי ירא מן הודע
מתעטת אם למונה אם ללמנה:

2

דברים הכתוב מדבר אתה אומר באונת
דברים או אינו אלא באונת ממון כשהוא
אמר וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה
מיד עמיתך הרי אונת ממון אמור הוא מה
אני מקיים לא תונו איש את עמיתו באונת
דברים הא כיצד אם היה בעל תשובה אל
יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה
בן גרים אל יאמר לו זכור מעשה אבותך
אם היה גר ובא ללמד תורה אל יאמר
לו פה שאכל נבילות ופירות שקצים
ורמשים בא ללמד תורה שנאמר מפי
הגבורה אם היו יסורין באין עליו אם
היו חלאים באין עליו או שהיה מקבר
את בניו אל יאמר לו כדרך שאמר לו
תבדיו לאיוב הלא יראתך כסלתך:^א

תקנת ותום דרכך זכר נא מי היא
נק אבר אם היו תמים מבקשן תבואה
לכו אצל פלוגי שהוא מטר תבואה וידע
בו שלא מטר מעולם ר"י
אמר אף לא יחלה עינו על המטה
בשעה שאין לו דמים שהרי
הדבר מסוד ללב וכל דבר המסוד ללב
נאמר בו ויראת מאלהיך א"ר ויראת
משום רש"י בן יוחאי גדול אונת
דברים מאונת ממון שזה נאמר בו
ויראת מאלהיך וזה לא נאמר בו
ויראת מאלהיך ור"י אלקוד אומר
היה בנפשו חש בממנו רבי שמאל בר
נחמני אמר היה ניתן להישבן וזה
לא ניתן להישבן

3 יב יכשם שהנייה בסקח מממכר כך יש הנייה בדברים שנאמר ולא תנו איש את עמיתו ויראת מאלהיך אני ה'. זה הנייה דברים: יג כיצד היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים. ואם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך. היה בר ובא ללמד תורה לא יאמר לו פה שאכל נבילות וטריפות יבא וילמד תורה שניתנה ספי הנבירה. היו חלאים יסורים באין עליו או שהיה מקבר את בניו. לא יאמר לו כדרך שאמרו חבריו לאיוב הלא יראתך כמלתך זכור נא מי הוא נקי אבד: יד היו חמרים מבקשין תבואה לא יאמר להם לכו אצל פלוני והוא יודע שלא מכר תבואה מעולם. נשאלה שאלה על דבר חכמה לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה מה תשיב בדבר זה או מה דעתך בדבר זה. וכו' כל כיוצא בדברים הללו:

4 שפרי דבר

המטור לנג - ולפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך הלא יתן טעם למה נאמר בו יראה נקט ליה והכי קאמר שהרי כל הדברים הללו אין טובתן ורעטן מטורה להכיר אלא ללבו של עשה הוא יודע אם לעקל אם לעקלקלות ויכול הוא לומר לא עשיתי כי אם לטובה הייתי סבור שיש לך תבואה למכור או הייתי חפץ לקנות מקום זה:

5 יד היו חמרים טנקשים מנחה וכו'. אפגרי לפרש שמחזון לנייה לבעל בנייה שפלהם אלו לומר שהם מוכר מנחה וכו' לא פכר משולם וכו' פדברי דמי' כהיכא הו' ממי שחמרון לנייה לממרים שפלהם סתפס פלונו בעל בנייה וכו' לומר להם וכו' שוכר פטולה למי שפלהם הו' לפולג ומלואו מהנייסיס:

6 מצוה רנא הוזהרנו מהונות קצתנו את קצתנו בדברים. והוא שנאמר לו מאמרים יכעיסוהו ויבהילוהו ולא יוכל לעמוד מפני שיתבייש מהם כמו שתזכור פעולת נערתו ועשה תשובה מהם ותאמר לו מי העתיקך מהדבר הפלוני אל זה הענין הטוב, ובוזה נאמר לא תנו זה אונאת דברים. ולשון ספרא אמרו ולא תנו איש את עמיתו זו אונאת דברים (אמר) שאם היה בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים וכו' לא יאמר לו בכמה חפץ זה וכו' ואמרו גדולה אונאת דברים מאונאת ממון שבאונאת ממון נאמר אל תנו ובאונאת דברים הוא אומר ויראת מאלהיך. וכבר נתבארו משפטי מצוה זו בא' מציעיא. (סס, סס):

7 מצוה שלא

שלא להונות אחד מישראל בדברים (א) שלא להונות אחד מישראל בדברים, כלומר שלא נאמר לישראל דברים שיכאיבוהו ויצערוהו ואין בו כח להעזר מהם.

8 (יד) וְכִי תִקְרָאוּ אֶת הַיָּגוֹל. בְּתוֹרַת פְּתָנִים אָמְרוּ וְז"ל מִנֵּין שְׂאִין אֲוֹנָא לְקַרְקָעוֹת תְּלָמוֹד לֹאמַר או קנה מיד אל תונו המטלטלין יש להם אונאה ואין אונאה לקרקעות ע"כ,

דינים מצינו בתורה שה' סלק משפטם לבית דין של מעלה, ועין מה שכתבתי בפרשת משפטים (כ"א י"ב) ומה שלפנינו יש טעם בדבר לצד שימצא אדם מוכר שנה מאה בחמשים או להפך ואין בית דין יכול לעמד על הדבר לדעת הקנן שהוא לצד הרצון ואת שהוא לצד האונאה וסלק ה' דינו לבחון לבות ויודע מחשבות אדם ותחבלותיו:

ובדבר כתבתי למעלה כי מקח טעות ישנו אפלו בקרקעות, וכן כתב הרמב"ם בפ"ק ט"ו מהלכות מכירה וכן המוכר לחברו קרקע וכו' ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח מחזירו אפלו לאחר כמה שנים ע"כ, ופרושו זה קללוהו תו"ל במאמרם שאמרו אל תונו באונאת דברים שבוה נקלל כל מין אונאה כי גם המאנה חבירו לרמותו בדברי שקר הוא מאנה ונהרי הוא בקלל אונאת דברים:

(יו) וְלֹא תוֹנוּ יָגוֹל. רְבוּתֵינוּ ז"ל דָּרְשׁוּ (כ"מ נ"ח): שֶׁהַפְּתוּב מְדַבֵּר בְּאוֹנָאת דְּבָרִים, וְלִפִּי פֶשֶׁט הַפְּתוּב יִרְצֶה כִּי הֵגֵם שְׂאֵמֶר לְמַעַלְה אֶל תוֹנוּ וְדַקְדַּק לִוְמַר מִיָּד לְהוֹדִיעַ כִּי בְּאוֹנָאת מְטֻלְטָלִים הַפְּתוּב מְדַבֵּר וְלֹא בְּאוֹנָאת קַרְקַע, חֵשׁ הַפְּתוּב שִׂיטְעָה הַטּוֹעֶה כִּי בְּקַרְקָעוֹת מִתֵּר לְאוֹנוֹת, לְזֶה אָמַר לֹא תוֹנוּ יָגוֹל, וְאָמַר וְיִרְאֵת מְאֹלְהִיך פְּרוּשׁ הֵגֵם שְׂאִין דִּין אֲוֹנָא בְּהֵם, הוּא דְּוִקָּא לְעֵינֵין מְשַׁפֵּט יוֹשְׁבֵי תְּבֵל, אָכֵל לְעוֹלָם אֶסוּר אֲוֹנָא יֵשׁ בְּדָבָר, וְטַעַם שְׂאֵמֶרְתִּי שְׂאִין בּוֹ אֲוֹנָא הוּא מְטַעַם שֶׁהַנְּחֵתִי מְשַׁפֵּט זֶה לְדוֹן אוֹתוֹ אֲנִי, וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם פְּרוּשׁ שׁוֹפֵט אֶתְכֶם בְּדָבָר הַזֶּה לֹא לְצַד שְׁמוּתָךְ לְהוֹנוֹת בְּקַרְקַע.

9 ד כ כיצד הוא אונאת דברים לא יאמר בכמה אתה רוצה ליתן חפץ זה והוא אינו רוצה לקנותו ט היו חמרים מבקשים לקנות תבואה לא יאמר להם לכו אצל פלוני והוא יודע שאין לו למכור אם היה חבירו בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הראשונים אם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשי אבותיך כ אם היו יסורין באים עליו לא יאמר לו כדרך שאמרו חביריו [ג] לאיוב הלא יראתך כסלתך זכר נא מי הוא נקי אבד ל אם נשאלה שארה על דבר חכמה לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה מה תשיב בדבר זה וכן כל כיוצא בדברים אלו:

10 (יז) לַאֲתֵּשְׁנָא אֶת־אֲחִיךָ בְּלִבְבְּךָ הוֹכַחַת תּוֹכִיחַ אֶת־עַמִּיתְךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא:

11 ׀ הן המוכיח את חברו תחלה לא ידבר לו קשות עד שיכלימו שנאמר ולא תשא עליו חטא. כך אמרו חכמים יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות ת"ל ולא תשא עליו חטא. מכאן שאמר לאדם

לדבליס את ישראל וכל שכן ברבים. אע"פ שהמכלים את חברו אינו לוקח עליו עון גדול הוא. כך אמרו חכמים המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. לפיכך צריך אדם לחזור שלא לכי"ש חברו ברבים בין קטן בין גדול. ולא יקרא לו בשם שהוא ברש מצנו. ולא יספר לפניו דבר שהוא ברש מצנו.

12 דע דרש"י פירש שם

בערכין ופניו משתנים דהיינו אם הוכיחו ברבים ואפשר דרש"י לא פליג אהרמב"ם רק נקט מלתא דפסיקא דברבים הדרך שתמיד משתנין פניו אפילו אם לא דיבר לו קשות אבל אם דיבר לו קשות עד שעייזו נתבייש אפילו בינו לבין עצמו עובר על לאו זה וכן מוכח מל' הברייתא דלא נקטה רק אם משתנים פניו משמע בכל אופן שמשתנין פניו אפילו בינו לבין עצמו ומהסמ"ג ל"ת ו' ומשאר האשוננים משמע נמי שטוברים דעובר על לאו זה בכל אופן כמו שכתבנו.

13 **מצודה שג' הוזהיר שלא לכי"ש קצתנו את קצתנו וזה הנקרא מלבין פני חברו.** והזהרה שבאה בזה הוא אמרו הוכח תוכיח יכול אפילו אתה מוכיחו ופניו משתנות תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא, אמנם הפשט הוא שהוזהיר שלא תחשוב לו עון וחזכרו. (טס, טס-פ"ז):

נוח לו לאדם שיבא על ספק אשת איש ואל ילבין פני חברו ברבים מנ"ל מדרש רבא *הדרש רבא מאי דכתיב 'ובצלעו שבחו ונאספו קרעו ולא דמו אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאם היו מקדעים בשד לא היה רמי שותת לארץ ולא עוד אלא אפילו כשעה שעוסקין בנגעים ואהלות אומרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו במה ואני אומר להם "מתתו בתעק" ייש לו חלק לעוה"ב אבל המלבין את פני חברו ברבים אין לו חלק לעוה"ב (*ואמר) *מי זושרא בר שביה אמר רב ואמר לה אמר רב *תנא בר ביזנא אמר ר"ש חסדא ואמר לה א"ר יוחנן משום רשב"י נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנ"ל מחבר דכתיב *היא מצאת והיא שלחה אל המה

14 תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק *כל המלבין פני חברו ברבים כאלו שופך דמים א"ל שפיר קא אמרת דחוינא ליה דאזיל סומקא ואתו תוורא אמר ליה אבוי לרב דימי במערבא במאי והירי א"ל באחורוי אפי דאמר רבי הנינא הכל יורדין לגיהנם חוץ משלשה הכל ס"ד אלא אימא כל הורדין לגיהנם עולים חוץ משלשה שורדין ואין עולין ואלו הן הבא על אשת איש והמלבין פני חברו ברבים *המבנה שם רע לחברו מכנה היינו מלבין *אע"ג דדש ביה בשמיה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן

15 **נוח לו לאדם שיפיל את עצמו לכבשן האש.** כדאמר בפ' הוי"ו (נ"א דף נ"ז) כל הורדין לגיהנם עולין חוץ משלשה וזה מינייהו המלבין פני חברו ברבים ואמר נח (טס. טז) נוח לו לאדם שיפיל על ספק חטא איש ולא ילבין פני חברו ברבים מגלן מרוד ועלזה ה"ל דלא תשיב ליה (פסחים דף ס"ג) כה"ג * עבירות שאין עומדים בפני פקח נפש טעודה סוכים ויגילי עניות וקשיטות דמיס משום דעבירות הלגנת פנים אינה מפרשת בשריה ולא נקט אלא עבירות המעוררות :

קל ט והנה אבק-הרציחה, הלקנת-פנים, פי פניו יחנרו ונס
 מראה האדם, ודומה אל הרציחה. וכן אמרו רבותינו
 זכרונם לברכה (ב"מ נח ב). והשנית, כי צער ההקנתה מר
 מפנות, על פן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (כתובות 10 ב)
 קעוקים יפיל אדם עצמו לקבשן האש וא"ל יקבין פני חברו
 ברבים. ודא אמרו כן בשאר עברות חמורות. אכן דמו אבק
 הרציחה אל הרציחה, וכמו שאמרו, כי יהרג ולא ירצח.
 ודומה לזה אמרו, שפי"ל עצמו לקבשן האש ולא יקבין פני
 חברו ברבים. וקמדו זה מענין תמר, שנאמר (בראשית לח כה)
 היא מצאאת והיא שקחה אל-תמיה. הנה כי אף-על-פי
 שהוציאוה לשרף, לא גלתה כי היתה הרה מיהודה, ש"ל
 להקבין פניו.

טז רבי אלעזר המודעי אומר: המחלל את הקדשים, המבזה את
 המעודות, המסיר בריתו של אברהם אבינו, המלבין את פני חברו
 ברבים, ומגלה פנים בתורה, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים
 – אין לו חלק לעולם הבא.

המלבין את פני חברו ברבים. זהו אחד מתולדות הדברים שיהרג בהן ואל
 יעבור. האבות הם שלשה: ע"ז, ג"ע ושפיכות דמים. תולדת ע"ז. עצי אשרה
 וכדאמרינן (ספחים כה, א) בכל מתרפאין חוץ מעצי אשרה. ואע"פ שאין
 אשרה ע"ז עצמה אלא משמשיה, יהרג ואל יעבור קודם שיהנה ממנה. תולדת
 גלוי עריות, המסתכל אן המדבר עם אשת איש. שיהרג עליהם ואל יעבור.
 כהונת עובדא במסכת סנהדרין (ע"ה, א) כמי שעלה לבו טינא, שאמרו שם:
 תעמוד לפניו ערומה, ימות ואל תעמוד לפניו ערומה. חספר עמו מאחורי הגדר.
 ימות ואל תספר עמו מאחורי הגדר. ותולדת שפיכות דמים. המלבין פני חברו
 ברבים. שדמו בורח מפני תבוסת וכדאמרינן (ב"מ נח. ב): חנינן ליה דאוויל
 סטקא ואתי חיירא ועל זה אין לו חלק לעולם הבא.

¹⁷ וכל איסור עבודה כוכבים וג"ע וש"ד אע"פ שאין בו פסח
 י (יא) רק לאו בעלמא לריד ליתא ולא (ר) לעבור

¹⁸ ואולי נרמז זה כמה שכתב הרמ"א וכל איסור ע"ז וג"ע וש"ד אע"פ שאין בו פסח רק לאו
 בעלמא לריד ליתא ולא לעבור עכ"ל ולא נתבאר הי"ך משכחת לאו בעלמא אלא שפיכות
 דמים אבל לפי ה"ל א"ש דמלבין פני חברו הוא לאו דלא תשא עליו חטא.

¹⁹ **ן** המיכה את חברו תחלה
 לא ידבר לו קשה עד שיכלימו שנאמר ולא תשא
 עליו חטא. כך אמרו חכמים יכול אתה מכיחו ופניו
 משתנת ת"ל ולא תשא עליו חטא. מכאן שאסור לאדם

להבליט את ישראל וכל שכן ברבים. אע"פ שהמכלים את חברו אינו לוקה עליו עון גדול הוא. כך אמרו חכמים המלבין
 פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. לפיכך צריך אדם להזהר שלא לבייש חברו ברבים בין קטן בין גדול. ולא
 יקרא לו בשם שהוא כוש מצנו. ולא יספר לפניו דבר שהוא כוש מצנו. כמה דברים אמורים בדברים שכן אדם לחבירו.
 אבל בדברי שמים אם לא חזר בו במהרה מכלימין אותו ברבים ומפרסמים חטאו ומדרימים אותו בפניו ומכזין ומקללין אותו
 עד שיחזור לטוב כמו שעשו כל הנביאים בישראל:

20 פרק המיטי

א אסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו. ולא החובל בלבו אלא כל המכה אדם כשר בישראל בין קטן בין גדול
 בין איש בין אשה דרך נציון ר"ל זה עובר בלא תעשה שנאמר לא יוסיף להכותו אם הזהירה תורה מלחובב
 בהבאת החוטא קל וחומר למכה את הצדיק: ב אפילו להכיה ידו על חברו אסור וכל המנביה ידו על חברו אע"פ
 שלא הכוהו ר"ל זה [6] רשע:

²¹ ועיין ברמב"ם
 פ"ה מחובל ה"א שכתב לגירסא דידן המכה דרך
 נציון ה"ז עובר בל"ה. משמע דאם אינו דרך נציון
 לא הוי בכלל הלאו כלל. והוא מטעם שהלאו נאמר
 בחייבי מלקיות שלא יוסיף ומלקות כיון שהוא על
 העבר ה"ז דרך נציון. שלכן אין להחשיב זה שמכין
 לאפרושי מאיסורא ולקיים עשה וכן אב את בנו
 לחנכו להותר מכללו שהרי אינם דרך נציון. ומדויק
 מה שבגמ' לא אמר אלא שהותר מכללו בב"ד שהוא
 כדפרש"י שצריכין להלקותו כשחייב. דאם הכל בכלל
 הי"ל לומר שהותר מכללו לכמה דברים ולא לפרוט
 רק לב"ד שהרי אב את בנו אינו מדיני ב"ד.

**(כ) וְגַר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ כִּי־גֵרִים
הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (כא) כָּל־אֱלֻמְנָה
וַיְתוֹם לֹא תַעֲנֹן: (כב) אִם־עֲנֶה תַעֲנֶה
אֹתוֹ כִּי אִם־צַעֲק יִצַּעַק יִצַּעַק אֵלַי שָׁמַע
אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתוֹ: (כג) וְחָרָה אַפִּי וְהַרְגֹתִי
אֶתְכֶם בְּחָרֵב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם אֱלֻמְנוֹת
וּבְנֵיכֶם יְתֻמִּים:**

²³ כל אלמנה ויתום לא תענון אין לי אלא אלמנה ויתום שאר כל אדם מנין ת"ל לא תענון דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אלמנה ויתום שדרכן לענות בהן דבר הכתוב. אם ענה תענה אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט דבר אחר אם ענה תענה מגיד שאינו חייב עד שיענה וישנה כבר היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג אמר לו רבי שמעון לרבי ישמעאל רבי לבי יוצא שאיני יודע על מה אני נהרג אמר לו רבי ישמעאל לרבי שמעון מימך לא בא אדם אצלך לדין או לשאלה ועכבתו עד שתאה עושה טליתך ואמרה תורה אם ענה תענה אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט ובדבר הזה אמר לו נחמתני רבי.

הכתוב בהוה²⁰⁰, ואפשר כי רש"י מפרש דבין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא אין חילוק בין יתום ואלמנה ושאר אדם, אלא דרבי ישמעאל דריש מקרא כדלעיל, וקאמר רבי עקיבא שאין צריך לדרוש ולרבות שאר כל אדם, שהרי²⁰¹ מצוי לענותם, ומדבר הכתוב בהוה, ואין צריך לרבות שאר בני אדם. וכן משמע מדברי רש"י שמפרש כך דברי רבי עקיבא, שהרי אמר 'אלא שדבר הכתוב בהוה', וכן הן דברי רבי עקיבא²⁰². אבל לא נראה לי פירוש זה דבהא פליגי הך תנאי²⁰³:

²⁴ אלא

דקשה לי למה הניח דברי רבי עקיבא¹⁹⁹, דהלכה כמותו נגד חבריו (עינין מו.), דסבירא ליה ביתום ואלמנה דבר הכתוב, שמצוי לענותן, לכך מזהיר עליו ביותר, ולא שדבר

²⁵ **מצוה רנו שהוזכרו מענות היתום והאלמנה שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון, והאזהרה הזאת כוללת שלא יענה אותם לא במאמר ולא במעשה. אבל ידבר עמם דברים טובים ורכים ויתעסק עמם בעסק ויתנו להם לחיות במוטב שמחים. ויכין והפלנה בזה כלו, ומי שיקצר בדבר מזה הנה עבר על זה. וכבר התבאר העונש על לא זה, והוא אמרו יתעלה והרגתי אתכם. (משפטים, מדע סג'ט דטות פ"ו):**

²⁶ **קצח** וגר לא תונה ולא תלחצנו לא תוננו בדברים ולא תלחצנו בממון שלא יאמר לו אמש היית עובד לבל קורס נבו והרי חזירים בין שיניך ואתה מדבר מילין כנגדי

²⁷ תנו רבנן 'המאנה את הגר עובר בשלשה לאוין והלוחצו עובר בשנים מאי שנא מאנה דכתיבי שלשה לאוין' וגר לא תונה 'וכי יגור אתך גר בארצכם לא תנו אותו' ולא תנו איש את עמיתו וגר בכלל עמיתו הוא לוחצו נמי שלשה כתיבי 'ולא תלחצנו' וגר לא תלחץ 'ולא תהיה לו כנושה וגר בכלל הוא אלא 'אחד זה ואחד זה בשלשה

²⁸ גר לא תלחץ. הזהיר הכתוב בב' מקומות על לחיצת הגר כדכתיב וגר לא תונה ולא תלחץ וכתיב וגר לא תלחץ לחיצה זו איני יודע מה הוא אבל מדתניא בהזהב הלוחצו עובר בג' לאוין משום לא תלחצנו וגר לא תלחץ ולא תהיה לו כנושה ולמדנו מסוף איזהו נשך דאמר התם כי אתא רב דימי אמר מנין לנושה בחבירו שאסור לעבור לפניו פי' שלא יראה כתובע ת"ל לא תהיה לו כנושה למדנו פי' הלחיצה שילך עם הגר לפניו משורת הדין ולא יעמיד עצמו לדין ולא יבקש עקיפין וענינין להכאיב ללכבו.